

KARÁDI ZSOLT

Ég és Föld között

Buda Ferenc laudációja*

„Ne rejtőzz el, úgyis látlak! Rádcukom a szempillámat. / Benn zörömbölsz a szívemben, / s elsimulsz a tenyeremben, / s elsimulsz az arcom bőréen, / mint vadvízen a verőfény” – hangzik Buda Ferenc egyik leghíresebb költeményének első strófája, s aligha van a magyar olvasó, aki ne ismerné ezeket a sorokat. Magam is e költeményével találkoztam először, majd sokáig mormoltam a *Lennék kisgyermek* varázsos dallamát: „Játszani kéne! Elég a vasból! / Csördül a zápor, ezüstös ostor. / Teteje ezüst, arany az alja, / gurul a szívünk két iker-alma! / Játszani kéne, játszani, jól van! / Kis kacsa fürdik fekete tóban! / Nem megy a játék. Kezemen vassúly. / Zubogó vérem verése lassulj!” És amikor már módszerezen és mámorosan olvastam az életművet, s a Hetek munkáit, Ágh István, Ratkó József, Bella István, Serfőző Simon, Kalász László, Raffai Sarolta köteteit, akkor is megkülönböztethető hanggal találkoztam, ha Buda Ferenc műveit lapozgattam. Mert az a lírai ethosz, amely az ő műveiben megszólal, az a népköltészeti ihletettség, az a gazdag ember- és világismeret, amely sorából felfénylik, az a szegények iránti mély együttérzés, a lehajlás *a szent humuszig*, mindig is magával ragadt. Nem kevésbé izgalmas a finn, lapp, mari, baskír, török, mordvin, udmurt népköltészeti alkotásokat fordító, illetve a kazak és kirgiz népmeséket közreadó tevékenysége.

A Buda Ferenc-költészet egészen új dimenziói nyíltak meg akkor, amikor kezembe vettem a *Túl a falon* című kötetet 2006-ban, majd a *Rendkeresést* 2009-ben. Az előbbiben a *Rend*, a *Tizenöt-húszéves halottak*, s a *Pesten esik a hó* megszzenvedett szavai mögül rám nézett az az egyetemista fiú, akinek édesapja Szabolcsból került Debrecenbe, s ő pedig, a szegényen s szerényen élő család gyermekeként, magyar-orosz szakos hallgatóként „államrend elleni izgatás” vádjával (az említett versei miatt) 1957. június 30-tól 1958. február 21-ig az állampusztai rabgazdaságba került kényszermunkára. Az utóbbi könyvben személyes feljegyzései, alkotói reflexiói között pedig megmutatkozott a hazáról, sorsról, szegénységről, a szülőkről, az 1956-os forradalomtól, az anyanyelvről, a költészetéről, a magyar kultúráról, a költőtársakról-mesterekről valló gondolkodó éppúgy, mint a „Mi végre élünk?” lételméleti problémájával, vagy az öregedés testi-lelki jelenségeivel is számot vető ember kérdéshorizontja.

* Elhangzott 2018. november 26-án a nyíregyházi Móríz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban a Ratkó József-díj átadó ünnepségén.

Buda Ferenc lírájában a haza (*Töredékek, Szóljatok, Himnusz hazá*), a szülőhely (*Szülőföld, Debrecen*), a szegénység élménye (*Egyedül, Szegénység, csüngő vállú, Naponta, Vonatozók, Öregasszony, Mély sár*) éppúgy zavartalanul fonódik össze a dalszerű versekkel, mint a nagyobb lélegzetű művek tágasabb szemléleti-poétikai megoldásaival (*Akácvirág, Szél, Vacsillag, Dal*, illetve *Kert, '83, Őszi vonat, Ösztánc, Malom*). Ez utóbbiak közül leginkább figyelemre méltó a *Tanya-hazám* és a *Himnusz hazá*. Ebben a költészetben a haiku és a több oldalas kompozíció egyaránt része annak a közösségi ihletettséget és magánéleti elhivatottságot felmutató, létérdekű poézisnek, amely szerzőjét József Attila és Nagy László örököséként láttatja. Ratkó József írta Buda Ferenc első kötetével, a *Füvek példájával* kapcsolatban 1963. november 3-án a Kelet-Magyarországon: „Csodálkoztam és örvendtem a versek olvastán. Mert micsoda izgalmas szavakat tud ez a költő mondani a magány és a hit birkózásáról, az emberről, a tájról, a szélről, mindenről! Képei pontosak és érvényesek, gondolatai-gondjai felnőtt felelősségről vallanak.

Igen, mert Buda mindent és mindenkit ismer, hiszen vele együtt nőttek ki a nyomor penészes, nedves pincéiből társadalmunk gondjai és emberei; rokona, ismerőse mindenkinek.”

Buda Ferencet a diktatúra nem tudta megtörni: gazdagon rétegezett életművében *ég és föld között* átmentette „az ember Szépbe-szött hitét”. Ha olykor gyötörte is az „Utánam mi marad?” kételye (*Árapály*), és kérdéseire „Ki tudja, merre baktatok már? / Földön? Kerengő buborékon? / S honnét? hová? meddig? mivégre? / Fönn azt a fényt ki hagyta égve?” (*Tér, idő*) nem kapott választ, életigenlése és bizonyossága harmóniába olvadva segíti olvasóját a nagy léttörvények elfogadásában.

A Ratkó József-díjjal mai irodalmunk kiemelkedő alakját, a magyar és egyetemes létélmények gazdag hangszerelésű költői oeuvre-ben történő megszólaltatóját szeretnénk köszönteni. Kívánjuk, még sokáig beszéljen nekünk életéről, hazáról, magyarságról!